

45
LISINSKI
1973-2018
ZA SVA VREMENA

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!
18/19

IVO
POGORELIĆ
glasovir

Subota, 9. veljače 2019. u 19.30
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Wolfgang Amadeus Mozart
Adagio u h-molu, K. 540

Franz Liszt
Sonata u h-molu, S. 178

Lento assai - Allegro energico - Grandioso
Andante sostenuto
Allegro energico

Robert Schumann
Simfonijske etide, Op. 13 i Pet varijacija Op. Posth.
Pet varijacija, Op. Posth.

Variation I - Andante, Tempo del tema
Variation II - Meno mosso
Variation III - Allegro
Variation IV - Allegretto
Variation V - Moderato

Simfonijske etide, Op. 13

Tema - Andante
Étude I (Variation 1) - Un poco più vivo
Étude II (Variation 2) - Andante
Étude III - Vivace
Étude IV (Variation 3) - Allegro marcato
Étude V (Variation 4) - Scherzando
Étude VI (Variation 5) - Agitato
Étude VII (Variation 6) - Allegro molto
Étude VIII (Variation 7) - Sempre marcatissimo
Étude IX - Presto possibile
Étude X (Variation 8) - Allegro con energia
Étude XI (Variation 9) - Andante espressivo
Étude XII (Finale) - Allegro brillante (na temu Heinricha Marschnera)

IVO POGORELIĆ

4

Legendarni pijanist Ivo Pogorelić obilježio je klasičnu glazbenu scenu našega vremena. Jedinstveni talent i inovativni pristup djelima svrstavaju ga među najoriginalnije glazbene osobnosti današnjice. Njegov istraživački duh, kojim otkriva nova područja glazbene ekspresije, utjelovljen je u pijanizmu najviše razine, raskošne virtuoznosti i tehničkog majstorstva. Sugestivnim interpretacijama, oblikovanim profinjenim glazbenim ukusom, rijetkim u današnje doba, proširio je obzore tumačenja i razumijevanja glasovirske literature, postavljajući nove standarde pijanističkim interpretacijama. Zahvaljujući beskompromisnim umjetničkim kriterijima i predanoj potrazi za idealnim izričajem, Pogorelić je, u više od četiri desetljeća koncertiranja i snimanja, ostvario autentična postignuća, koja cijene i publika i struka, dok su njegovi nastupi diljem svijeta stekli status željno iščekivanih događaja.

Rođen u Beogradu 1958., u obitelji glazbenika, **Ivo Pogorelić** počeo je glazbeno školovanje kao sedmogodišnjak, ostvarivši prvi solistički koncert kad mu je bilo deset godina. Nakon prvih glazbeničkih koraka u Beogradu, 1970. preselio se u Moskvu i sljedećih deset godina proveo školujući se najprije na Središnjoj specijalnoj glazbenoj školi pri Konzervatoriju *Petar Iljič Čajkovski*, a potom, od 1975. do 1980., na Moskovskom konzervatoriju. Velika promjena u njegovu glazbeničkom razvoju bio je susret s uglednom gruzijskom pijanisticom i pedagoginjom Alizom Kezeradze, s kojom je 1976. počeo intenzivnu i plodnu profesionalnu suradnju. Zahvaljujući njezinoj poduci o osnovama zapadne tradicije ruske pijanističke škole, čije je temelje potkraj 19. stoljeća postavio posljednji učenik Franza Liszta, Aleksandar Siloti, a koje su u 20. stoljeće prenijele Nina Plescejeva i Aliza Kezeradze, Pogorelić je redefinirao svoju tehniku, usvajajući znanja koncentrirana u mnogim slojevima iskustva različitih generacija istaknutih pijanista. Ekskluzivnost tako stečenoga znanja, prema generacijskoj liniji – sedmi nakon Beethovena i peti nakon Liszta – ono je što ističe Pogorelića i što mu osigurava posebno mjesto u povijesnoj konstelaciji svjetskog pijanizma.

Prve velike uspjehe Pogorelić je iskusio sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća, kad je 1975. pobijedio na državnom natjecanju u Zagrebu te nakon toga snimio svoj prvi LP album za etiketu *Jugoton*, s djelima Debussyja, Prokofjeva i Kelemena. Koncertnu aktivnost intenzivirao je 1978., kad je održao dvomjesečnu turneju po Sjedinjenim Američkim Državama, kao solist uz Dubrovački festivalski orkestar. Pobjeda na pijanističkom Natjecanju *Alessandro Casagrande* u Terniju bila je prvi važni međunarodni uspjeh, što mu je omogućilo niz koncerata u talijanskim glazbenim središtima, poput Napulja i Milana, festivala *Spoletto* i drugih.

Još je veću pažnju svjetske javnosti privukao 1980. kao laureat prestižnog 14. Međunarodnog pijanističkog natjecanja u Montrealu, u čijem je finalu spektakularno izveo *Treći glasovirski koncert* Sergeja Prokofjeva. Iste godine sudjelovao je na 10. Međunarodnom pijanističkom natjecanju *Fryderyk Chopin* u Varšavi na kojemu je, iz razloga koji nikad nisu do kraja razjašnjeni, eliminiran prije finala. Ta kontroverzna i neutemeljena odluka rezultirala je nezadovoljstvom pojedinih članova žirija, koji su prosvjedujući napustili natjecanje; pijanistica Martha Argerich svoju je odluku o odlasku objasnila time što je Pogorelića nazvala genijem. Taj je događaj, kao ni jedan prije u povijesti glazbenih natjecanja, odjeknuo diljem svjetske glazbene javnosti koja je Pogorelića smatrala pravim pobjednikom natjecanja.

Na krilima golemog zanimanja koje je pobudio, zahvaljujući nekonvencionalnim interpretacijama, zadivljujućoj tehnici i inovativnom pristupu pijanističkoj literaturi, Pogorelić je stekao reputaciju pijanista izvanrednih mogućnosti i, iznad svega, suvremenog duha. Odazivajući se pozivima brojnih prestižnih koncertnih organizatora, počeo je intenzivan niz koncerata u Europi, Sjevernoj Americi, Australiji i Japanu. Nakon prvog nastupa u njujorškom Carnegie Hallu 1981., slijedile su senzacionalne izvedbe na najvažnijim koncertnim podijima svijeta, solističke i uz ugledne orkestre, poput Berlinske i Bečke filharmonije, Londonskog, Bostonskog i Čikaškog simfonijskog orkestra, Njujorške i Losanđeleske filharmonije, orkestrara Tonhallea i Concertgebouwa te s vodećim dirigentima poput Claudia Abbada, Seijia Ozawe, Charlesa Dutoita, Marissa Jansonsa...

Istovremeno se posvetio studijskom snimanju. Debitantski album, *Chopin Recital*, za *Deutsche Grammophon* (1981.), postao je najprodavaniji ubrzo nakon objave, a sljedeće godine je, kao ekskluzivni umjetnik *Deutsche Grammophon*a, počeo snimati kontinuirano. Njegova bogata diskografija, koja do danas sadrži 14 albuma i tri videoizdanja s izvedbama skladbi širokog repertoarnog raspona, od barokne glazbe do djela skladatelja 20. stoljeća, jedinstvena je u pogledu dosljednosti interpretativnog koncepta svakog albuma. Ta izvanredna izdanja antologijske vrijednosti i kulturnog statusa stekla su brojne poklonike diljem svijeta, zadržavši se u izdavačevu katalogu godinama, u mnogim reizdanjima, čak i nekoliko desetljeća nakon prvog objavljivanja.

Njegujući Pogorelićev kulturni status, *Deutsche Grammophon* je 2006. objavio dvostruki CD s kompilacijama njegovih interpretacija, naslovljen *The Genius of Pogorelich*, a 2015. slijedio je *box set*, četrnaest CD-ova sa snimkama nastalima od 1981. do 1998. godine. Taj cjeloviti uvid u njegovu jedinstvenu diskografiju ovjenčan je francuskom nagradom *Diapason d'Or* za cjelokupni doprinos diskografiji klasične glazbe. Sljedeće, 2016. godine Pogorelić je zabilježio nove snimke – Beethovenove sonate op. 54 i op. 78 – u suradnji sa *streaming* platformom *Idagio*, nastavljajući studijska snimanja akumuliranog repertoara koja su u tijeku.

Uz plodnu, dugovječnu i raznoliku profesionalnu karijeru, Ivo Pogorelić aktivan je i na području društvene angažiranosti, prije svega u humanitarnom radu i pomaganju mladim umjetnicima. U Zagrebu je 1986. utemeljio *Zakladu za mlade glazbenike*, s ciljem financiranja njihova školovanja u inozemstvu, a 1989. u Bad Wörishofenu u Njemačkoj pokrenuo je međunarodni festival koji je, tijekom devetogodišnjeg postojanja, ispunjavao zadaću podupiranja mladih glazbenika, kao i ansambala i orkestrara, na njihovu putu prema međunarodnoj afirmaciji. Za svestrani angažman u promicanju najviših vrijednosti u kulturi, umjetnosti i obrazovanju u najširem međunarodnom kontekstu, 1988. imenovan je UNESCO-ovim ambasadorom dobre volje, kao prvi klasični glazbenik koji je ponio taj naslov. U svojim daljnjim doprinosima podizanju profesionalnih kriterija i vrijednosti na području glasovirske umjetnosti, 1993. osnovao je *Ivo Pogorelich International Solo Piano Competition* u Pasadeni u SAD-u. Cilj toga natjecanja, bez dobnog ograničenja za sudionike i s nagradnim fondom od 100.000 dolara, jest pružanje mogućnosti laureatima za potpuni razvoj umjetničkog potencijala kako bi postali koncertni glazbenici najvišeg ranga. Po uzoru na manifestacije u Bad Wörishofenu i Pasadeni, 2016. godine uspostavljeno je i *Manhattan International Music Competition* u Carnegie Hallu u New Yorku, čiji je Pogorelić počasni predsjednik, a glavna nagrada nosi njegovo ime.

Kultivirajući duh europske kulturne tradicije kojoj pripada sa svim pijanističkim naslijeđem i umjetničkim doprinosima, Pogorelić nastavlja izvoditi kapitalna djela solističke i koncertne literature na pozornicama Europe, Sjeverne i Južne Amerike te Dalekog istoka. U središtu njegova impresivnog repertoara, na koji neprestano dodaje nova djela, posljednjih su godina opsežni ciklusi R. Schumanna, J. Brahmsa, C. Debussyja, M. Ravela, S. Rahmanjinova, I. Stravinskog i F. Chopina.

U sezoni 2018./2019., u kojoj Ivo Pogorelić obilježava 60. rođendan i 40 godina umjetničkog djelovanja, japanska mreža NHK posvetila mu je dokumentarni film snimljen na povijesnim lokacijama grada Nare koji ove godine slavi 20 godina na UNESCO-ovu popisu svjetske baštine. Pogorelićeve koncertne aktivnosti tijekom ove sezone uključuju solističku turneju po Kini, Tajvanu i Japanu te u Europi gdje će izvoditi obljetnički program s djelima W. A. Mozarta, R. Schumanna i F. Liszta.

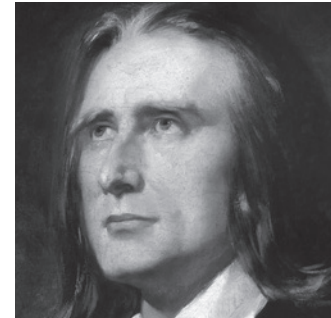
„Zbog svojih ranih susreta s harmonijom, taj veliki majstor postao je tako duboko i intimno blizak s tom disciplinom da je neuvježbanom uhu teško slijediti njegova djela. Čak i glazbenik s više prakse mora slušati njegova djela nekoliko puta“, zapisao je 1790. u svojem *Povijesno-biografskom leksikonu glazbenih umjetnika* cijenjeni glazbenik i stručnjak za glazbu Ernst Ludwig Gerber o **Wolfgangu Amadeusu Mozartu** (1756. – 1791.). Ocijenio je i njegovo majstorstvo na instrumentima s tipkama: „I da ne pojašnjavam: bit će odmah jasno da se svrstava među najbolje i najvještije živuće izvođače na klavijaturi.“ Mozart je uspješno spajao uloge sjajnog skladatelja i izvanrednog virtuozna klavijature, pa je i logično da je opsežni dio svojega opusa posvetio instrumentima s tipkama (prema nekim izvorima, tek je od sredine sedamdesetih godina 18. stoljeća svirao fortepiano, preteču modernog glasovira; do tada su mu uglavnom bili dostupni čembalo, orgulje, spinet i klavikord). Osobito je plodan na tome području bio u prvim godinama boravka u Beču, u koji je stigao potkraj studenoga 1783. Zahvaljujući brojnim ponudama i angažmanima, izvodio je svoju glazbu, nastupao i kao pijanist i kao dirigent te bio tražen na javnim i privatnim bečkim koncertnim događanjima. Osim što je nastupao na koncertima u organizaciji Tonkünstler-Societät, dirigirao izvedbom opere *Otmica iz saraja*, održavao koncerte u dvorani u Trattnerhofu i palači Mehlgrube te akademije u Burgtheatru, izuzetno su bili popularni upravo njegovi nastupi na instrumentima s tipkama. Samo između veljače 1784. i prosinca 1786. za bečke je nastupe napisao dvanaest glasovirskih koncerata koji ne samo da su vrhunac njegovih tadašnjih uspjeha nego su i među najvažnijim ostvarenjima svoje vrste u cjelokupnoj glazbenoj povijesti. Jednako je bio aktivan i uspješan i što se tiče suradnje s izdavačima. Upravo ga je uspjeh vlastitih djela posredovanjem objavljenih partitura te angažman oko operâ *Figarov pir* (praižvedene u Beču 1786.) i *Don Giovanni* (praižvedene u Pragu ujesen 1787.) nagnao da tih godina uspori tempo: manje je nastupao na koncertima i manje skladao. Moguće je da je tome pridonijelo i stalno namještenje na mjestu *Kammermusicus* na dvoru Josipa II., koje je, iako ne osobito plaćeno (Josip II. je priznao kako je osmislio tu službu samo da bi zadržao Mozarta u Beču), ipak bilo izvor stabilnih prihoda za skladatelja, suprugu mu Constanzu i djecu. Ono što je ponajviše utjecalo na Mozartovu tadašnju produktivnost mogla je biti smrt njegova oca Leopolda u svibnju 1787.: u razdoblju koje je uslijedilo skladao je tek nešto plesova i glasovirskih skladbi, pjesama i arija te dio *Krunidbenog glasovirskog koncerta*, KV 537, dovršivši ga u veljači 1788. Malo poslije toga napisao je ariju *Ah se in ciel*, KV 538, a potom **Adagio u h-molu, K. 540**, što je uz tri sonate, jedino djelo za solo glasovir iz te godine. Kronologija nastanka tih, kao i drugih djela, poznata je zahvaljujući katalogu koji je Mozart, možda i sam prepoznavši važnost

svojega stvaralaštva, počeo voditi u veljači 1784., pa taj popis i danas služi kao primarni izvor podataka njegovih skladateljskih aktivnosti osamdesetih godina 18. stoljeća.

Adagio u h-molu, K. 540 unio je u katalog 19. ožujka 1788., a skladao ga je, čini se, bez određenog povoda i namjene. S obzirom na to da skladba završava u H-duru, pretpostavlja se da ga je Mozart osmislio kao mogući polagani stavak neke sonate u e-molu. Da je bio dio veće cjeline, zacijelo bi dobio veću pozornost izvođača i publike, budući da se taj „osamljeni“ stavak ubraja među najprofinjnije Mozartove uratke; engleski muzikolog Arthur Hutchings smatrao ga je najboljim Mozartovim jednostavačnim djelom, a njemačko-američki muzikolog i veliki stručnjak za Mozarta, Alfred Einstein, smatrao ga je „najsavršenijim, najosjećajnijim i najturobnijim od svih njegovih djela“. Poput mnogih Mozartovih polaganih stavaka, i taj odiše elegancijom koja objedinjuje jednostavnost i produhovljenost. Iznenaadne promjene dinamike i registara poseban su element iznenađenja. Koncipiran u sonatnoj formi bliskoj tzv. binarnom tipu, stavak u drugom dijelu, koji je proporcionalan prvom, sadrži i razvojni dio i reprizu. U izvedbenoj praksi, trajanje skladbe uvelike ovisi o interpretu, tj. o njegovoj odluci hoće li izvoditi ponavljanja.

„Liszt je danas poslao Robertu sonatu s posvetom, i još nekoliko skladbi, uz prijateljsko pismo za mene. Ali skladbe su užasne! Nakon što mi ih je Brahms odsvirao, osjećala sam se jadno... To nije ništa više od puke galame – ni jedne zdrave ideje, sve je zbrkano, jasnu harmonijsku sekvencu nemoguće je pronaći! I sada mu još moram napisati zahvalu – to je zaista grozno“, zapisala je u svoj dnevnik Clara Schumann 25. svibnja 1854. godine, osvrćući se na gestu **Franza Liszta** (1811. – 1886.) kojom je on bračnom paru Schumann predstavio svoje novo djelo. Posvetom **Sonate u h-molu, S. 178** Schumannu, Liszt je godinu dana starijem kolegi uzvratilo na posveti *Fantazije*, op. 17, objavljene 1839. (koju je pak Liszt smatrao neprikladnom za javnu izvedbu). Zanimljivo je i da je Clari Franz Liszt posvetio obje verzije (iz 1838. i 1851.) svojih *Šest velikih etida prema Paganiniju*, što je ona doživjela kao porugu i izraz Lisztove nadmoći. Njezino negativno mišljenje o *Sonati u h-molu* ipak nije bilo osamljeno: nakon što ju je prvi put javno u Berlinu 1857. izveo Lisztov učenik Hans von Bülow, kritičar Otto Gumprecht opisao ju je kao „poziv na siktanje i toptanje“, a Gustav Engel smatrao ju je „sukobljenom s prirodom i logikom“. Kad ju je prvi put čuo, utjecajni bečki kritičar Eduard Hanslick je ustvrdio: „Onome koji je to čuo i smatra da je lijepo, nema pomoći.“

Takav prijem utjecao je na prisutnost djela na koncertnim podijima, pa je do početka 20. stoljeća doživjelo samo nekoliko izvedbi, među kojima je najpoznatija ona privatna, u travnju 1855. u Londonu, kad je pijanist Karl Klindorf djelo svirao Richardu Wagneru koji je ubrzo napisao pismo svojem prijatelju i pokloniku: „Najdraži Franz, odjednom si bio pokraj mene. Ljepota *Sonate* ne da se ni s čim usporediti: velika je, ljupka, duboka, plemenita i uzvišena poput tebe.” Prošlo je više desetljeća dok *Sonata* nije našla svoj put na koncertnim repertoarima. Veliku ulogu u tome imao je skladatelj i pijanist Ferruccio Busoni, gorljivi promicatelj Lisztove glazbe koji je samo 1911., u povodu stogodišnjice Lisztova rođenja, u Berlinu održao šest legendarnih recitala na kojima je izveo više od 70 njegovih skladbi. *Sonatu u h-molu* izvodio je redovito na turnejama po Europi i SAD-u. Nakon što je 1909. *Sonatu* odsvirao Lisztovu učeniku Giovanniju Sgambatiju, zapisao je kako mu je rekao „da ga dosta podsjećam na velikog majstora, čak i više od njegovih pravih učenika”. U trećem izdanju knjige *Liszt*, engleski glazbeni pisac i kritičar Sacheverell Sitwell ustvrdio je kako smatra da je upravo njegova knjiga, prvi put objavljena 1934., pridonijela „većoj popularnosti Lisztove *Sonate u h-molu*, koja je sada gotovo neizbježna stavka recitalskih programa”. U knjizi je zapisao: „Prema mišljenju mnogih, to je najbolja Lisztova glasovirska skladba. I nikad nije zasjenjena. Objavljena davne 1854., zadržala je izvornu originalnost i snagu. Kad ju je skladao, Liszt je smatrao da raskida ograničenja sonatne forme i da priprema put potpuno novom razvoju glasovirske glazbe. Bio je to jedan od njegovih najsupriornijih pokušaja, no nije imao nasljednike.” Upravo je činjenica da ni sam Liszt nije pokušao nadmašiti to ostvarenje, zacijelo i zbog osuda kojim je dočekano, učvrstila njezin status najvažnijeg i najoriginalnijeg doprinosa formi nakon Beethovena i Schuberta. Osim što su uobičajena četiri sonatna stavka sažeta u jedan cjeloviti, istovremeno su oblikovana na platformi potpunog sonatnog modela, s ekspozicijom, razvojnim dijelom i reprizom, čineći tridesetak minuta neprekinute glazbe. Liszt je time, možda i prvi put u povijesti glazbe, stvorio „sonatu unutar sonate” u kojoj se građa neprestano i istovremeno razvija u skladu s dvjema sonatnim formama. Tako nešto pokušao je ponovno tek Arnold Schönberg u *Prvoj komornoj simfoniji*, op. 9 više od pola stoljeća poslije.

Većina strukture razvija se iz skupine tematskih ćelija koje se prvi put javljaju u uvodnom dijelu (*Lento assai - Allegro energico*), pri čemu je na početku tonalitet neodređen; h-mol se uspostavlja početkom odsjeka *Allegro energico*, gdje Liszt očituje metodu metamorfoze početne tematske skupine. Dvije teme koje se potom javljaju, s kratkim razmakom – jedna kao oktavna fraza i druga kao ritamski motiv u dubokom registru s ponovljenim tonovima – iskazuju bogatstvo kontrastnih mogućnosti, a sljedeći materijal vodi do odsjeka *Grandioso* i modulaciju u D-dur, što bi, prema klasičnim načelima sonatne forme, odgovaralo drugoj temi. Tematskim transformacijama prijašnjeg materijala, ta tema vodi dalje u novi tonalitet i delikatnu melodiju proizišlu iz teme s ponovljenim tonovima koja tu poprima lirski karakter. Dramatični prijelaz vodi do odsjeka koji odgovara klasičnoj

codetti i odsjeka koji počinje transformiranom verzijom uvodnog dijela. Svojevrsni recitativni dio vodi u opsežni *Andante sostenuto - Quasi adagio* u Fis-duru – tonalitet koji je Liszt nerijetko rabio za iskaz religioznih smjernica svoje glazbe. Ujedno je riječ o jednom od najstrastvenijih polaganih stavaka koji podsjeća na one u kasnim Beethovenovim sonatama. Povratak uvodnog materijala donosi *fugato* u osnovnom brzom tempu (*Allegro energico*) s mnoštvom dosjetki i disonanci, što je ujedno i treći stavak i put k rekapitulaciji. Rast napetosti (*Più mosso*) potom zaustavlja materijal druge teme, ovaj put u H-duru. Turbulentni *Stretta quasi presto - Presto - Prestissimo* s vratolomnim pasažama i oktavama dovode tijek do smiraja (iako je, sudeći prema rukopisnim skicama, Liszt razmišljao i o grandioznom zaključku), što uključuje temu polaganog stavka (*Andante sostenuto*) i gotovo prikrivenu kadencu – dok posljednji ton ne riješi svu napetost.

Nazvavši takvo kompleksno ostvarenje jednostavno „sonata“, Liszt je, kao skladatelj koji je većini svojih djela davao programske nazive i opise, privukao pažnju stručnjaka i potaknuo njihovu maštu. Tijekom vremena razvile su se razne teorije o nadahnuću za skladbu, primjerice da je riječ o glazbenom portretu legende o Faustu s temama Fausta, Gretchen i Mefista (s obzirom na to da je svoju *Simfoniju „Faust”* Liszt napisao ubrzo nakon *Sonate*, između kolovoza i listopada 1854.) ili da je riječ o opisu Raskog vrta s temama koje simboliziraju Boga, Lucifera, Adama i Evu ili pak da se radi o autobiografskom portretu. Sam Liszt u ovom slučaju nikad nije dao naznaku bilo kakvog izvanglazbenog nadahnuća, no intrigantna koncepcija ostavlja mjesta raznim interpretacijama koje djeluju, uz ostalo, daju i auru misterioznosti.

„... ono što mi druga bića ne mogu pružiti, nalazim u svojoj glazbi. Moj glasovir govori svim dubokim osjećajima koje ja ne mogu izraziti.” Tim je riječima **Robert Schumann** (1810. – 1856.) u kolovozu 1828. svojoj majci objavio da se namjerava posvetiti glazbi kao svojem pozivu, a ne studiju prava koji je počeo u Leipzigu, budući da je uvjet za ostvarivanje nasljedstva prema očevoj oporuci bio da završi određeni trogodišnji sveučilišni studij. Do tada je već počeo poduku kod vodećeg lajpciškog glasovirskog pedagoga Friedricha Wiecka, što je uz glasovir uključivalo i satove iz harmonije i kontrapunkta. Wieck je u njemu vidio izniman talent, a Schumann je uživao u poticajnom društvu svojega profesora, provodeći mnoge sate u njegovu domu, u kojemu je susretao i tada devetogodišnju Claru, koja je kao talentirana pijanistica bila najbolji pokazatelj uspjeha pedagoških metoda svojega oca. Nakon prekida poduke tijekom Schumannova boravka u Heidelbergu, mladi skladatelj se na majčin nagovor vratio u Leipzig, smjestivši se u listopadu 1830. upravo

u dom Wieckovih, odlučan da se potpuno posveti usavršavanju glasovira. Osim što je ubrzo uvidio da je Friedrich Wieck prije svega posvećen Clarinoj karijeri, 1831. godine ozlijedio je srednji prst desne ruke, uvidjevši, nakon brojnih terapija, da će morati odustati od karijere pijanista, što je ubrzalo njegovu odluku da se preobrazi iz skladatelja-pijanista u skladatelja-kritičara. Zadržavši dobre odnose s Clarom i njezinim ocem, posvetio se, uz ostalo, proučavanju skladatelja poput Niccolòa Paganinija, Johanna Sebastiana Bacha i Ludwiga van Beethovena.

Godine 1834., koju je sam Schumann nazvao najvažnijom u svojem životu, s kolegama je pokrenuo časopis *Neue Leipziger Zeitschrift für Musik* (koji je od siječnja sljedeće godine počeo izlaziti pod njegovim uredništvom kao *Neue Zeitschrift für Musik*) te počeo rad na nekoliko važnih skladbi. Sve je to koincidiralo sa susretom s Ernestine von Fricken, koja je u ljeto te godine stigla u Leipzig da bi pohađala satove glasovira kod Friedricha Wiecka, u čijem ju je domu Schumann i upoznao. Očarani skladatelj u njoj je vidio svoju buduću suprugu te su se ubrzo potajno i zaručili. No do 1835. Schumannovi osjećaji su izbljedjeli, čemu je pridonijelo i otkriće da je Ernestine izvanbračna kći baruna Von Frickena. Već na proljeće te godine rasplamsala se obostrana naklonost Clare i Roberta, što je, nakon brojnih problema uzrokovanih protivljenjem Clarina oca i pravnih koraka koje je dvoje mladih poduzelo, rezultiralo njihovim vjenčanjem 1840. Dok je trajala, romansa Schumanna i Ernestine bila je vrlo intenzivna, pa je našla i svoj odraz u njegovoj tadašnjoj glazbi: *Karnevalu*, op. 9, čiji temeljni motivi proizlaze iz naziva Ernestinina rodnog grada Ascha, te ***Simfonijskim etidama*, op. 13**, a autor teme je Ernestinin otac. Započete u prosincu 1834. i dovršene početkom 1835., etide su objavljene dvije godine poslije pod pomalo zagonetnim naslovom *XII Études symphoniques*. Godine 1852. ponovno su objavljene u revidiranoj verziji i s novim naslovom: *Études en forme de variations*, koji nešto jasnije odražava žanr djela, pri čemu devet od dvanaest etida predstavlja varijaciju teme iznesene na početku. Pojam „simfonijske“ iz prvotnog naslova mogao bi se povezati sa skladateljevom orkestralnom koncepcijom i načinom pisanja koji zahtijeva visoke pijanističke kvalitete, što uostalom podrazumijevaju i etide. Svaka etida, odnosno varijacija, istražuje određenu pijanističku tehniku i figuraciju, a djelo sadrži i osobni pečat, intimnu simboliku, koja se raspoznaje iz najranijeg naslova o kojem je Schumann razmišljao: *Etide orkestralnog karaktera... prema Florestanu i Eusebiusu*. Riječ je o izmišljenim likovima, oličenjima dualnosti skladateljeve osobnosti – njegova dva alter ega, aktivnom Florestanu i pasivnom Eusebiusu (koje je 1837. uključio u svojevrсни autoportret, ciklus minijatura *Plesovi Davidovih saveznika*), što donekle rasvjetljava i karakter etida. Nije poznato zašto je odustao od toga naslova, no danas se smatraju Schumannovim okretanjem „čistoj“ glazbi. Iako etide/varijacije koje slijede nakon von Frickenove teme strogo prate njezinu harmonijsku i melodijsku strukturu, tako da su mahom sastavljene od dva uravnotežena odsjeka, skladatelj najčešće za rad bira nove elemente koji proizlaze iz teme, pa svaka sljedeća varijacija nosi snažno obilježje originalnosti i raznolikosti: od basovske linije nad kojom se

razvija nova melodija ili promjene tonaliteta, preko fugata i baroknih stilizacija do grandioznog finala koje uvodi novu temu, proizišlu iz tada poznate romance *Du stolzes England, freue dich* iz opere *Der Templar und die Jüdin* Heinricha Marschnera. To je ujedno suptilna referenca na nositelja posvete *Simfonijskih etida*, engleskog skladatelja i dirigenta Sterndalea Bennetta, kojega je Schumann iznimno cijenio.

Oslobođenje forme varijacija od konvencija salonskog muziciranja smatra se temeljnom namjerom Schumannove kreacije. Povremeno kontrapunktski iznimno zgusnute, najčešće sintaktički slobodne te iznad svega izvođački zahtjevne, *Simfonijske etide* odražavaju simetričnu strukturu oko strateški smještenih varijacija. Upravo je njihov raspored najvjerojatniji razlog nastanku nekoliko verzija ciklusa koje se prije svega razlikuju u strukturi cjeline u kojoj je težište ili na karakteru pojedinačnih odsjeka ili na strateškim promjenama tonaliteta. Osim što se dva izdanja, iz 1837. i 1852., razlikuju u notnom tekstu i oznakama tempa, ono drugo ne sadrži *Etide 3* i *9*. Nakon Schumannove smrti unošene su razne intervencije u sljedeća izdanja; primjerice 1861. Adolf Schubring „vratio“ je *Etide 3* i *9* u izdanje koje po svemu ostalome prati ono iz 1852. Njegov primjer slijedila su brojna buduća izdanja, pri čemu se gubio uvid u razlike verzija objavljenih za Schumannova života. Suvremena izdanja obično sadrže temu i dvanaest etida/varijacija te još pet varijacija koje pripadaju jednoj od prvih verzija djela iz 1835., koje su prvi put objavljene postumno, 1873., zahvaljujući nastojanjima Johannesa Brahmsa (unatoč Clarinu protivljenju). Danas su se uobičajile izvedbe *Simfonijskih etida* s postumnim varijacijama i bez njih, pri čemu se većina pijanista koristi Schubringovom verzijom iz 1861. Što se tiče postumnih varijacija, praksa je pokazala različite načine njihova uključivanja u ciklus, prije svega ovisno o individualnoj procjeni pijanista. Primjerice, Svjatoslav Richter i Maurizio Pollini umetali su ih kao cjelinu između *Etida 5* i *6*, a Alfred Cortot umetao ih je individualno. Takav način izvođenja, različitog redoslijeda te s postumnim varijacijama ili bez njih, postao je danas uobičajen, a budući da sam Schumann nije ostavio nikakve odrednice koje olakšavaju izbor, to je postao jedan od glavnih problema interpretacije djela, u smislu zadiranja u strukturu i cjelovitost, pri čemu se polemike vode u rasponu od potpunog odbacivanja ideje uključivanja postumnih varijacija do zagovaranja „dinamične organizacije“ djela i njegova potencijala za transformaciju.

Organizator i nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog, Zagreb, Trg Stjepana Radića 4
 Za nakladnika: Dražen Sirišćević, ravnatelj
 Producentica: Martina Vukšić
 Urednica: Jelena Vuković
 Autorica teksta: Ana Vidić
 Lektorica: Rosanda Tometić
 Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ille
 Tisak: Stega tisak d.o.o., Zagreb
 Naklada: 650 primjeraka
 Cijena: 20 kuna
 www.lisinski.hr

KONCERT NA DAR!

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOZVLAJ!
18/19

PONEDJELJAK, 4. 3. 2019. u 19.30

SREDNJOEUROPSKI ORKESTAR MLADIH *EUphony* DANIEL GEIß, dirigent

A. Schönberg: *Preobražena noć*, op. 4

A. Dvořák: *Deveta simfonija "Iz novoga svijeta"*, op. 95

Najbolji studenti s pet akademija: **Budimpešte, Beča, Graza, Ljubljane i Zagreba**, čine Srednjoeuropski orkestar mladih *EUphony*, utemeljen za šestomjesečno predsjedanje Mađarske Vijećem Europske unije 2011., na inicijativu Muzičke akademije *Liszt Ferenc* iz Budimpešte. Projekt *EUphony* ide dalje, s novim naraštajima, pružajući priliku najdarovitijim studentima da upoznaju mlade glazbenike iz drugih zemalja, dijele zajedničko glazbeno iskustvo i budu dijelom jedinstvenoga multinacionalnog i multikulturalnog orkestra. Od posljednje turneje **Srednjoeuropskog orkestra mladih *EUphony*** prošle su dvije godine. Na ovogodišnjem gostovanju koje Dvorana *Lisinski* poklanja svojim pretplatnicima, Orkestar će, pod ravnanjem mo. **Daniela Geiße**, izvesti *Preobraženu noć*, op. 4 Arnolda Schönberga i *Devetu simfoniju „Iz novoga svijeta“*, op. 95 Antonína Dvořáka.

Ovosezonski pretplatnici ciklusa *Lisinski subotom* svoju besplatnu pozivnicu mogu podići na blagajni Dvorane.

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOZVLAJ!
18/19

Subota, 16.3.2019.

ORKESTAR DOBA PROSVJETITELJSTVA

sir **ANDRÁS SCHIFF**, dirigent i pijanist

R. Schumann: *Konzertstück* za četiri roga i orkestar, op. 86

R. Schumann: *Četvrta simfonija* u d-molu, op. 120

J. Brahms: *Prvi koncert* za glasovir i orkestar u d-molu, op. 15

András Schiff, *Vitez za zasluge u glazbi*, počasni član *Beethovenova doma* u Bonnu, dobitnik Zlatne Mozartove medalje i brojnih drugih međunarodnih nagrada i priznanja... danas jedan od prvih pijanista i dirigenata u svijetu, od 2013.godine intenzivno surađuje s proslavljenim ansamblom specijaliziranim za muziciranje na autentičnim glazbalima – s **Orkestrom doba prosvjetiteljstva (*Orchestra of the Age of Enlightenment*)**.

Od 1986. taj ansambl darovitih, radoznalih i zaigranih glazbenika, staru glazbu, a onda i stvaralaštvo 19. te s početka 20.stoljeća, vjerno, s puno znanja i povrh svega strasti predstavlja suvremenom slušateljstvu pod vodstvom glazbenih divova kao što su sir Charles Mackerras, René Jacobs, sir Simon Rattle...

Vrhunac suradnje sir Andrása Schiffa, istaknutog mađarskog glazbenika, i britanskih umjetnika iz Londona je ovosezonski niz koncerata s djelima koja će imati priliku čuti i posjetitelji ciklusa *Lisinski subotom*: *Schumannov Konzertstück za četiri roga*, op. 86 i njegovu *Četvrtu simfoniju*, op. 120, kao i Brahmsov „gigantski“ *Prvi koncert za glasovir i orkestar*, op. 15.

 otpbanka

 INA

AUTOWILL
Vaš OPEL partner

ZAGREB
moj grad

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCENJIVIM DOŽIVLJAJ | INVALUABLE EXPERIENCE